

„Mino Võromaa 34“ parõmba kirätüü

1.–3. klass

I kotus

Armastust otsman

Lää uibu otsa ronima,

armastust sinnä otsma.

Lövvä ubina väikukõsõ, kurva ja närvehtünü...

Vii tä uma kodo sängü tudulõ,

vii tä uma kodo sängü tudulõ.

Kas armastus umgi lõütü?

Els Aaspere

Kääpä põhikuul, 3. klass

juhendaja Jana Kähr

II–III kotus

Kõgõ paremb kingitüs

Mino arvateh olesi kõgõ paremb kingitüs mulle matkaauto, midä saase muuta mugavas tarõs sänge ja pliidiga. Tuuh autoh võisi sõita vallalidsõlt, süvvä ijätüst ja juvva limonaati. Ma lääsi tuu autoga reisulõ ja võtassi üteh kats sõpra. Meil kõigil olõssi uma üükull, pini ja kass. Üükull mõistassi kõnõlda, lukõ ja kirotä. Pini saasi inemise jutust arvo ja mõistassi ujjo ja ronni. Kass aga mõistassi muuta hinnäst kõigis kaslaisis, kiä olemah omma. Reisu aol saasi ma ja mu sõbra tutvvas mitmõ indiaanlaisi hõimuga, käüssi arheoloogiliidsil välläkaibmiisil, saasi olla esi restoraani pääkokk, kävvü lõbustuspargih ja ägedäh spaah ja nätä häste pallosit muusõummõ.

Ilo Laan

Tilsi põhikuul, 3. klass

juhendaja Eve Hütt

II–III kotus

Kõgõ parõmb kingitüs

Ma olõ saanu pallo kingitüisi, aga kõgõ parõmb kingitüs oll mullõ väiku sõsarõkõnõ.
Ma tahtsõ hindäle väega väikest sõsarat vai vellekeist. Ku mi ütskõrd sannan kävemi,
näkse ma ja sai arvu, et imäl om kõtun tita.

Sõs mi viil es tiia, kas tä om sõsarakõnõ vai vellekene, a paari päävä peräst üteli imä
mullõ, et ma saa hindäle väiku sõsara. Suvõ algusõn ollgi mul kingitüs kotun.

Ma olli ja olõ ka parhilla väega õnnõlik! A uma sõsarõkõsõ nimme ma sullõ ei ütle.

Marleen Länik

Mõnistõ kuul, 3. klass

juhendaja Asta Pazuhanitš

luudusõjutu preemiä

Kevväi

Keväjä lindasõ tsirgu tagasi. Ku lumi är sulas, nakkas jõkin ja kraavõn vulisõma vesi.
Edimält nakkas juuskma vahtrõmahli. Ku puu omma hiirekõrvun, saa tikata ka kõo.
Päält mu sünnüpäivä lätt muro rohilidsõs ja lilli nakkasõ häitsemä. Et sügüse saaki
saia, tulõ ka siimne mulda panda.

Karoliine Lutsar

Tilsi põhikuul, 1. klass

juhendaja Astrid Lind

eläjäjutu preemiä

Mu kassikõnõ

Unisti pikkä aigu peris umast kassist. Kats aastat tagasi läts mu unistus täüde. Kassi
sai ma tutvidõ käest, nondõ kassil olliva poja. Ma sai valli nellä kassipoja vaihõl.
Vailisi sõs kõgõ kirjumba ja karvatsõmba.

Mu kassikõnõ om oranži, valgõt, musta ja halli värvi. Nõnakõnõ om täl roosa. Nimes panni tälle Pärl. Mu kassikõnõ pelgäs meesterahviid. Tä ei kannata ka esätsit kassõ, tege noilõ õkva tuulõ ala ja rüük noidõ pääle hirmsa helüga.

Ku Pärlikene pahandust tege, kutsu ma tedä „karvapepus“ – tä saa sõs arvu, et tedä keeletäs. Hiiri püüd ta väega häste. Mõnikõrd tuu hiirõ tarrõ ja mäng säääl kuulnu hiirega. Alati maka tä mu man sängün.

Ku mi jalotama läämi, juusk Pärlikene õks mukka üten. Ma armasta väega umma karvapallikõist.

Teele Lindenberg

Mõniste kuul, 3. klass

juhendaja Asta Pazuhanitš

4.–6. klass

I kotus

Kodustõt kitsõtall

Ku mu vanaesä oll viil väiku poiskõnõ, asusi timä vanavanõmbidõ kodo mõtsa veereh, Leevi küläst koskil 7 km kavvõndõh. Kõrd tõi timä esä üsän kodo väiku kitsõtallõ. Tallõkõsõ imä oll hukka saanu. Kitsõkõist söödeti lutipudõlist lehmäpiimäga. Vai oll tegemist! Muidoki sai mõtseläjäkesest kogo pere lemmik. Tä naksõ mu vanavanaimmä Veerat hindä imäs pidämä ja es jää timäst ütte sammu kah maha.

Pikapääle harisi väiku mõtsaelänik kõigi pereliikmidega. Ka talo tõisi eläjidega sai ta sõbras. Kitsõlõ mõtõldi vällä ka nimi – Miku. Ku perretütär Öiõ läts kuuli, saatsõ Miku tedä suurõtii viirde vällä. Säält edesi es julgu minnä. Ku pere naksõ süümä, tull ka Miku lavva viirde, küünüt kaala pikäs ja nuuksõ kõik söögi läbi. Öigõhõ tei, iks sattõ timäle kah midägi meeleperälist.

Sakõst kõpsut tall tagatarrõ piigli ette. Kai hinnäst nii- ja naapidi, käändse pääd ütele ja tõsõlõ poolõ, imehtelli pilti ummi ilosidõ suuri silmiga. Kõrra nädälih käve pernaanõ Veera autolahvka man, kohe Miku tedä truult saatsõ. A õnnõ naabri taloni – edesi tä es julgu ja võõrit peläs. Esiki sõs, ku pererahvalõ tulliva külälidse, käkse Miku hinnäst kohegi är. Koh timä tuu aig oll, es tiä kiäki.

Kavva aigu oll Miku latsi suur mänguseldsiline ja tekk uma armsa olõmisõga näide mänge ja toimõnduisi lustilidsõmbas.

Ütel pääväl latsi sõbõr inämp kodo es tulõ. Mõtsaelläi, kiä oll harinu olõma kõigi lemmik, es mõista hinnäst inemiisi maailma ohtõ iist kaitsa... Pere, kiä oll tallõkõist väega hoitnu ja armastanu, kurvast otsalda.

Maritte Arianne Plaado

Vilustõ põhikuul, 6. klass

juhendaja Hedy Saar

II–IV kotus

Keväjät otsman

Tegeläse: Evelin, Ott, Katrin, Kaspar, naabrinaanõ Ellen

Katrin (*kõnd edesi-tagasi*): Müüda külätiid kõndi om nii hää. Mullõ miildüs välän olla.

(Evelin tulõ lava pääle.)

Evelin: Tere, Katrin! Kas sa olõt kah jalotaman?

Katrin: Olõ külh, vahva, et mi kokko saimi. Kas sullõ miildüs kah välän jalotaman kävvü?

Evelin: Jah, miildüs külh. Ku tahat, võimi kuuh edesi minnä.

Katrin: Taha külh. (*Kaes veidü ümbre.*) Kae, Evelin, säääl omma pajourva!

Evelin: Kos, kos? Näütä, mullõ nii miildüse pajourva! (*Katrin võtt üte pajourbiga ossa ja näütäs tuud Evelinilõ.*)

Katrin: Mullõ miildüse kah pajourva. Kae, tan na urva ommaki.

Evelin: Nee omma nii ilosa ja pehme. Korjami kimbu säändsit ossõ, sõs saava imä ossa vaasi panda.

Katrin: No teemi sõs nii. (*Näütäs.*) Kae, säääl om viil rohkõmb urbõga ossi!

Evelin: Läämi sõs sinnäpoolõ, midä rohkõmb, tuud uhkõmb. (*Lätvä är.*)

(Poiskõsõ tulõva lava pääle.)

Kaspar: Kae, ku pallo lummõ ja ujasid tan om.

Ott: Om jah pallo lummõ ja ujasid. Ei tiiä, ku sükäv taa hang om. (*Jääs üte hangõ mano saisma ja kaes tuud tsipa aigu, sõs hüppäs hangõ.*) Kaspar, Kaspar, tulõ avita minno, ma ei saa inämp vällä!

(*Kaspar juusk Otti mano, pruuv tedä lumõst vällä tõmmada. Tütriku tulõva lava pääle, kummalgi om kimp pajoossõ.*)

Kaspar: Tere, Evelin! Tere, Kartin!

Ott: Tere, tütrigu! Kas ti olõti kah jalotaman?

Katrin: Tere esi kah! Jah, olõmi külh.

Evelin: Tere, Ott! Tere, Kaspar!

Ott: Kaspar, avita minno siist joba vällä.

Kaspar: Ooda veidü, Ott, ma õkva avita su vällä. Ma tuu õnnõ uma lapju. (*Juusk minemä.*)

Evelin: Ott, kuis sa sinnä kinni jäit?

Ott: Oeh, taa om sääne nalakas lugu. Mi kõndsõmi Kaspariga müüdä tiid ja ma näi taad lumõhangõ. Ma sõs mõtli, et kaenu õigõ, ku sükäv taa hang om ja nii ma hüpässi siiä sisse ja tan ma olõ – ilosa suurõ sügävä hangõ seeh kinni. (*Ohkas.*)

Katrin: Olõ-õi hätä, külh mi kaivami su taast hangõst vällä. (*Kaspar juusk lava pääle.*)

Kaspar: No kaivami su sõs hangõst vällä. Vai tahat sinnä elämä jäiä?

Ott: Är sa jahvatagu tan midägi, kaiva minno vällä.

Kaspar (*kaib veidü aigu*): Nii, valmis.

Ott (*tõmbas jala hangõst vällä*): Pallo teno! (*Kaes veidü ümbre.*) Kaegõ, sääl om uja, läämi ossalaivu ujutama!

Kaspar, Evelin ja Katrin: Jah, läämi!

(*Evelin, Kaspar, Ott ja Katrin nakkasõ juuskma.*)

Kaspar: Kaegõ, sääl omma suurõ lumõhangõ, njoo paistusõ nii pehme, ma lää lummõ sumpama. (*Juusk hangi mano ja hüppäs hangõ.*) Oih!

Ott: Mis oih?

Kaspar: Ma jäi kinni.

Ott: Hahaa, kae, kiä nüüd hangõh kinni om.

Kaspar: Avita minno vällä! (*Ott võtt Kaspari kässist kinni ja sikutas, Kaspar saa vällä, a üts seerik jääs hangõ.*)

Naabrinaanõ Ellen (*sõit rattaga lava päälõ, lask kellä, sõit latsi mano ja jääs saisma*): Tere, latsõ! Kaspar, millõ sul õnnõ üts seerik jalan om?

Ott, Kaspar, Evelin ja Katrin: Tere, Ellen!

Kaspar: Ma jäi lumõhangõ kinni ja üts mu seerik om iks viil sää. Mi ei saa tuud kätte.

Ellen: Ma või sinno hindä mano viia, ku tahat.

Evelin: Ja mi kaivami niikavva Kaspari seerigu vällä.

Kaspar: Mullõ sobis.

Ellen: Tulkõ sõs peräst perrä.

Katrin: Tulõmi, tulõmi.

Evelin: Kaspar, kos su lapju om?

Kaspar (*näütäs jupp maad kavvõmbahe*): Sää.

Evelin: Selge.

Ellen: Noh, Kaspar, kas nakkami mu poolõ minemä?

Kaspar (*kargas ütõ jala pääl ratta mano*): Ma arva külh. (*Hüppäs ratta pääle.*)

Ellen: No mi sõs läämi! (*Lask kellä ja sõit kuuh Kaspariga är.*)

Evelin, Katrin ja Ott (*lehvütase*): Hääd aigu ja varsti näemi!

Ott (*juusk ja tuu lapju*): No kaivami sõs tuu seerigu hangõst vällä! (*Nakkas kaibma.*)

Katrin: Kaege, tan om vesi. Kaspar astsõ kraavi!

Ott: A timä seerigu saimi õks kätte. (*Nõst seerigu kraavist vällä.*)

Evelin: Läämi sõs Elleni mano! (*Nakkasõ minemä.*)

(*Kaspar ja Ellen tulõva lava päälõ ja toova üteh diivani, lavva ja viis tassi.*)

Evelin, Ott ja Katrin: Tere, Ellen ja Kaspar! (*Astva tarrõ ja istva diivani pääle.*)

Ellen: Võtkõ tsäid, pallõsi.

Ott (*väsünült*): Oeh. Nüüd om vähembält teedä, et ku minnä keväjät otsma, sös om hää, ku om lapju üten ja egäs juhus rattaga naabrinaanõ käeperi.

Ellen (*naard*): Nii om.

Liisbet Rõõmusoks
Haani kuul, 6. klass
juhendaja Kersti Leit

II–IV kotus

Mille kahru talvõund makassõ

Vanastõ kahru talvõund es maka. Nä elli täpipäält nigu suvõl, a talvõl olliva nä pahuramba ja lätsivä kergehe vihalõ.

Ütskõrd talvõl lännü üts kahr uma egäpäävätsit käümisi käüma. A täl oll pää lajan otsan, tä es näe hindä iin saisvat kuust ja põrgas tuuga kokko. Tuupääle sai kahr vihatsõs ja kärät kuusõlõ, et mis tuu tan tii pääl iin sais. Kuus vastas viisakalt, et ei saa minemä minnä, täl omma juurõ maa külen kinni.

Kahr oll halvan tujon ja es kullõgi. Timä käskse iks kuusõl säält är minnä. Kuus nakas vasta, et ei saa. Lõpus haard kahr kuusõst kinni ja nakas raputama. Tuu pääle sadasi kõik kuusõ pääle tuisanu lumi kahrulõ kaala. Suurõ hädäga saiõ kahr lumõhangõst vällä ja juusksõ lödisõdõn hindä kooba mano tagasi.

Ku kahr uma luu tõisilõ är kõnõl, naksiva kõik timä talvõkuid pelgämä ja tä otsust kõgõ talvõ hoobis kooban maada. Tuuperäst kahru täämbädsel aol talvõund makassõgi.

Ernst Jaak Liivat Uba
Haani kuul, 4. klass
juhendaja Kersti Leit

II–IV kotus

Tervüseretsept

Hirmsa mooduga tõvõtükk
käü ringi müüdä ilma.
Tahas vällä visada
taa hullusõ ma täämbä.

Naksi õkva mõtlõma,
kuis saasi tetä nii,
et tõbi nakasi pelgämä
ja pakku lääsi siit.

Plaan paigah, mis nüüd edesi?
Säädse sammu sahvriilõ.
Tei väiku inventuuriksõ,
säält löüdsse abivahendit.

Retsept sai mul sis säändene:
võta küüslauku ohtralõ
ja koori küüdse kõrrastõ
ni panõ röstit leeväle.

Kuum tiijuuk vehvermentsiga,
tsitron ingveriviiluga,
miipurgist võta rõõmuga
ports mett suurõ luidsaga.

Tuu hääga suud sa lopuda
ja kurgust alla lasõ taa.
Ja nigu vanal Võromaal
panõ sannaahi küttümä.

Kõoviht piat sannan olõma,
et umma ihhu harida.
Sis tõbi nakas pelgämä,
ja korstnast vällä pagõ tä.

Kae, sääne saigi retseptuur,
kuis ärä aia kurja juur.
Hää usk avitas ja tuu,
ku tetä ka üts kõrduskuur.

Lisanna Henning
Võro Kreutzwaldi kuul, 5. klass
juhendaja Helena Linnamäe

luudusõjutu preemia

Lumi ja lump

Oll hilissüküs, ku nakas lummõ sadama. Latsõ olliva rõõmsa ja naksiva hää
sulalumõga lumõsõta pidämä.

Tsipakõnõ sadanu, näkse lumi lumpi. Tä mõtõl: „Sjoo matami lumõ ala.“ Tä nakaski lumpi täüs tuiskama, a kõik lumi, mis lumi pääle sattõ, sulasi är. Lump üteli: „Mis sa sääli tühjä punnit, inne piat külmetaat minno kõvas jääs külümä.“

Lumi lännü külmetaadi mano ja pallõlnu, et tuu nakassi tüüle. Ja kae imet! Tõõsõl pääväl pauksõ välän kõva külüm. Sõs astsõ lumi mano ja matsõ hindä ala kõik lumi ümbretsõõri. Nii saigi lumi lumbist jako.

Erik Hendrik Liivat Uba

Haani kuul, 4. klass

juhendaja Kersti Leit

oppusõga jutu preemiä

Elevant tekse nalla

Elli kõrd suur, tukõv ja härdämiilne elevant ni hall, rõõmsa ja tsärre hiir. Elevanti nimi oll Lonta. Tä es olõ uma nime üle uhkõ. Timä jaos oll tuu väega imelik nimi, selle et pand õkva märkmä timä londi pääle. Lonta es mõista nalla tetä. Es mõista tä ka pikkä juttu aia ja ülepeä tükse kõnõldõn kokutama.

Hiire nimi oll Piiksu. Hiir oll uma nime üle väega uhkõ: tälle miildüsi, et tä tege piiksvat hellü. Piiksu mõistsõ väega häste nallu kõnõlda. Piiksu ja Lonta olliva suurõ sõbra.

Ütel pääväl näkse Piiksu kõlladsõ- ja rohilidsõkirjut plakatit, kon oll kirän: „Otsitas nallakit eläjit nalladuelligõ. Duell toimus seo aasta nallapääväl Nallapuiestii 31 tsirkusõ man.“ Piiksu oll õkva nõun, aga tallõ oll vajja vastast. Tä otsust, et kuts Lonta kah ossa võtma, sest tiidse, et võit tedä kindla pääle. Piiksu läts Lonta manu ja kõnõl, miä plakatil kirän oll.

Lonta üteli: „Ma-ma-ma ei tiä, ma ei mõista nalla tetä ja sa võidat kindla pääle.“

„A kedägi tõist mul ei olõ jo võtta, päälegi võit sa jo oppi,“ üteli Piiksu tuu pääle.

„Oliku sõs nii. Sa olõt mu väega hää sõbõr,“ üteli Lonta vasta. Piiksu oll õnnõlik.

Võistlus pidi olõma edimädsel aprillil. Parhilla oll viil edimäne märts. Tuuperäst oll aigu harjotada. Lonta harjot ja läts ega pääväga osavambas. Paar päivä inne võistlust kõnõl Lonta imäle ja esäle nallu ja nuu tulliva peris häste vällä.

Ja ollgi võistluspäiv käen. Lonta läts tsirkustõ ja näkk sääli nallamiitret. Tuu om sääne riistapuu nigu kraadiklaaski, a tüüle nakas hoopis naaru pääle. Ku näüt jõud rohilidsõ pääle, sõs om nallakas, ku kõlladsõ mano, sis om viil nallakamb ja verrev näütäs, et om õks väega nallakas. Publikut oll tsirkustõ peris pallo tulnu. Lonta nakas pabistama.

Piiksu oll joba ammu kohal ja uutsõ Lontat. Võistlus võisõ alata ja Piiksu kõnõl edimädse nalla: „Lehm roni puu otsa. Varõs küsüs: „Mille sa puu otsa ronit?“ „Ma taha

ubinit süvvä,“ vastas lehm. „A seo om jo kuusõpuu,“ ütles varõs. „Mis sõs, mul omma hindäl ubina üten,“ and lehm teedä.“

Naarumiitre näüdäs kõlladsõ värvi alumist viirt. Nüüt kõnõl Lonta uma nalla: „Kats kutsikat saava kokko. Üts ütles: „Auh!“ „Ullis lätsit vai?“ küsüs tõõnõ. „Es. Ma opi võõrkiilt,“ vastas edimäne.“

Naaru oll peris pallo ja naarunäüt nõssi kõlladsõ keskele. Piiksu kõrd oll kõnõlda: „Susi korjas mõtsan siini. Jänes näge sutt ja ütles: „Susi, ull olõt vai, neo ommava jo kärbläseseene.“ Susi vastas: „Mis mul tuust, kelle seene neo ommava!““

Naarunäüt läts seekõrd kõlladsõ lõppu ja nakas joba verevä pääle liikma. Piiksu oll kimmäs, et võit om timä jago.

Lonta kõrd oll nalla kõnõlda: „Miä om ütist elevantil ja hiirel? Mõlõmba nakkasõ e-tähega, vällä arvada hiir.“

Seo nali es olõ vist väega nallakas, naarumiitre näüdäs rohilist. Piiksul oll hää miil. Kuna tä oll nii kimmäs uman võidun, sõs andsõ tä Lontalõ võimalusõ viil üts nali kõnõlda. Lonta nakas tassakõistõ kõnõlõma: „Elevant ja kuklanõ ommava luurõl. Kõrraga sosistas kuklanõ: „Minnu om nättü. Sa ruuma ütsindä edesi.““

Kõik naksiva nii kõvva naarma, et naarumiitre näüt hüpäs külest är. Seoga oll võistlus otsa saanu ja võitja selge. Lonta sai hindäle kuldsõ kariga ja diplomi, kon oll kirän:

Duelli võitja

LONTA,

kiä tekk pallo nalla

Piiksu oll edimält väega kurb, et tä es võida. A perän oll täl hää miil, et Lonta sai hirmust üle ja es kokuta inämb.

Kerdo Murde

Parksepä keskkool, 4. klass

juhendaja Ene Kärg

võro keele preemiä

Kiri oppajalõ

Tere!

Külh oppajal om hää üteldä, et võtkõ vanõmba ja vanavanõmba appi ja kirotagõ üts hää umakeeline jutukõnõ. A kost võtta inämb noid inemiisi, kes mõistva võro kiilt. Noid ei olõ eriti perrä jäänü, kelle jaos oll võro kiil egapääväne kodokiil. Egas nuu täämpätse ao vanõmpa mõista-i tuud õigõt võro kiilt. Ja ega tuu võro kiilgi ei olõ kindlalõ inämp peris tuu, mis tä kunagi oll.

Külä, kos võro kiilt kõnõldi, omma mitmõgi tühäs jäänü. Tuu aig, ku haanimiis vidi Võrolõ lubjakivve ja läts Tiganiku puuti silgupütü mano leeväpalakõist tsurkama, om müüdä lännü. Haanimiis sõit ka nüüd Audiga.

Täämbädse ao latsõ ei tiiä võro keelest inämp suurt midägi. Nä olõ-i kuulnugi säändsit sõnno nigu „kannipuu“ ja „vankrivehmre“. Lätt viil mõnõsugunõ hulk aastit müüdä ja võro keelest olõ-i inämp midägi perrä jäänü. Ei tuudki, mis aastagal 2021 viil olõman om. Nii ma mõtlõ, a või olla, et essü.

Kas keski viil ütles edespidi, et hamõ om vaia sälgä panda? Arva, et üteldäs: *särk tuleb selga panna*.

Lugu om joba nüüd sääne, et kahjos jääs meil ta võrokeeline jutukõnõ tegemäldä tuuperäst, et keski mu lähikondsist mõista-i õigõt võro kiilt.

Sjoo, mis mi imäga kokko üriti kritseldä, olõ-i inämp võro keele periselt mõistminõ. Nuu, kes mi perren periselt sjood kiilt mõistsõ, omma ammu lännü taivatsit ratu käümä.

Tervüisiga
Reiljani Tanel

Võro Kreutzwaldi kuul, 5. klass
juhendaja Helena Linnamäe

põnõvusjutu preemiä

Kõik om hää, mis häste lõpõs

Taa lugu juhtu viil Vinne aigu, nii üle kolmõkümne aastaga tagasi. Vanaesä sõitsõ uma sinidse mossaga tütrepujalõ Riholõ liina perrä, et lats nädälivaihõs maalõ viiä. Liina tullõn oll tä kolmõ- ja poolõaastadsõ pujapuja Atsi ka üten võtnu. Vanaesä korjas tütre ja poiskõsõ, kiä oll viieaastanõ, auto pääle ja sõitsõ keriguplatsilõ. Vaia oll hoiukassan kävvü.

Vanaesä läts tütreaga hoiukassahe asju ajama, a poiskõsõ jäteti auto tagaistmõ pääle ja karistõdi, et autost vällä tulla ei tohi.

Hoiukassan oll rahvast hulga ja teenindäjä ka sääne uimanõ. Aigu läts neil umajago, a asi sai lõpus aetus, istuti ruttu auto pääle ja naati kodo poolõ sõitma.

Tarto uulidsa müüblipuut jäi tii viirde. Vaia oll sääl kah kävvü. Inne puuti minemist käänd Riho imä pää tagomadsõ istmõ poolõ, õt poiskõsilõ jälleki sõna pääle lukõ. Ja midä tä näge: Rihot ei olõki. Küsüs sis Atsi käest: „Kos Riho om?“ „Tä läts eelmidseh piätüseh maaha,“ vastas Ats.

No nüüd oll küll paanika käeh. Midä tetä? Ku Riho imä autost vällä tull, näkk tä, kuis poig kõgõst väest Tarto uulidsat piten alla auto poolõ juusk. Jummal tennät, et tull mõtõ müüblipuuti minnä, muido ei olõs täüskasunu tähelegi pandnu, õt lats om kaonu. Ats oll jo kah vakka nigu sukk.

Peräst koton selet Riho, et uutminõ läts igäväs ja üts võõras oll kah müüdä minnen auto aknõ pääle koputanu. Täl nakas hirm ja tä läts immä ja vannaessä otsma. Hoiukassa kõrval oll tuul aol Viktoria baar ja poiskõnõ astsõ võlss ussõst sisse. Ku tä baarist vällä tull, näkk tä õnnõ vanaesä autotulli ja nakas tiid piten autul takan juuskma. Läts õnnõs.

Ralf Veri
Võro Kreutzwaldi kuul, 5 klass
juhendaja Helena Linnamäe

rohilidsõ jutu preemiä

Vanasõna ütles, et umakeedet kliimasupp tulõ egälütel esi är süvvä.

Tulõvigu värehtin

Tan Võromaal eläs üts harilik tütrik, kink nimi om Kaisa.

Kaisa om tubli 12aastaganõ neio, kinkäle miildüse seigelüse, kasvõi prügü otsminõ luudusõst. Läämigi kaemi, määne seigelüs tedä iin uut.

Hummugu võtsõ Kaisa edimädse asjana üükapi päält uma kaalakõrra. Seo oll väega esieräline – kuldnõ võti keti otsan. Kaisa oll löödnü seo armsa talismani mõtsast kõivu otsast.

Rõõmsa tütrik hüpäs sängüst vällä ja läts kekselden küüki, kos imä tsäid kiitse. Kaisa jõi uma häiermätsäi är ja läts rõivilõ pandma. Neiolõ miildüse pikä rohilidsõ vai verevä linadsõst rõivast tettü kleidi. Tä pandsõ jalga pehme sukapüksi, pikki käüssidega verevä kleidi ja musta värmi palidu. Tä astsõ vällä, külm tuulõil silit tä näko.

Kaisa kõndsõ müüdä umma mõtsarata, kos tä käve egä päiv seigelüisi otsman. Ku tä mõtsa jõudsõ, näkk tä õkva suurt valgusõkerrä keset õhku. Tä oll murrõn, et seo tähendäs midägi halba. Tä võtsõ hinnäst õks kokko ja astsõ valgusõ sisse... Nüüt tundsõ tä, nigu olõs linnan.

30 minotit ildamba tekk Kaisa silmä vallalõ ja hiitüsi. Seo, midä ta näkk, oll hirmsa... Kõik kumasi tulõn verevin ja pihlastõn värmen, üts kõiv sadasi pikäle, paaigu Kaisalõ pääle... Sõs ilmusi tütriku mano üts illos tsirk nigu tulõleek. Pihlanõ tsirk üteli, et seo maailm, kos Kaisa parhilla om, om aastak 2039. Kaisa küsse hiitünült, mille om maailm sääne. Tsirk selet, et ku inemise kliimamuutuisi pääle ei mötlõ ja egä päiv ilma edesi reostasõ, sõs om näide tulõvik sääne. Tsirk üteli tassa, et umakeedet kliimasupp tulõ egälütel esi är süvvä.

Tütärlats mõistsõ, et täl tulõ umakeedet supp õkva esi är süvvä. Kaisa lubasi imelidsele tsirgulõ, et timä missioon om ellä tävveste keskkunnahoitligult.

Midä Kaisa maailma hääs tekk:

1. Tä es süü lihha ega munnõ ja piimä, tä oll nõuh süümä õnnõ kasvosüüke.
2. Tä ostsõ õnnõ asjo, millel olõ-õi määnestki pakki ümbre
3. Tä es osta vahtsit asjo, tä pruuksõ kõkkõ vahtsõst.
4. Tä nakas rattaga kuuli sõitma.
5. Tä pallõl vanõmbit, et nä ostnu õkva rohilidsõ elektri.

Emma Meri

6. klass

ummamuudu jutu preemiä

Lipp lipi pääl, lapp lapi pääl, ilma nõkla tsuskmalda

Lipp lipi pääl, lapp lapi pääl, ilma nõkla tsuskmalda. Nuu ommava kapstõ, sjood tiid õga lats. Aga ol-õi joht! Om aasta 2200 ja õgaüts tiid, et nuu ommava ajalapi, midä inemene õga päiv hindäle koguma piät. Vanaimä sukanõglaga ol-õi taah lappõ man inämp midägi tetä, sjooga võit õnnõ kogo ajosüsteemi är lahku. Õgalütel om iho seeh uma ajalappõ-rehnung ja sjoõ iist tulõ päiv päävä perrä ilosahe huult kanda.

Ütel pääval oll Jukul koolitüü tegemäldä ja timä ajalappõ-märgotaja iho pääl nakas kurjalt piiksma. Süä nakas poisil pesmä ja hengädä oll rassõ. Iho-märgotaja üteli, õt imäkeelee-lappõ olõ-i küländ mano tulnu. Juku hiitü väiga är ja nakas kipõlt imäkiilt opma. Veidokõsõ ao peräst näüdäs iho-märgotaja rohilist ja üteli: „Kats lappi opmisõ iist, üts boonust lapp hää tempo iist.“

Tõnõ päiv oll Jukul aoluu-oppus tegelmäldä ja siis maateedüs opmalda. Kipõlt opmisõ mano ja jälki sai tä neli vahtsõst lappi ajokääro pääle. Ihol läts parõmbas.

Rehnungitunnin Jukul nii häste es lää. Tä kaot mitmõl kõrral lappõ võlss vastustõ iist. Poiskõsõ tervüs oll juba väiga sant. Esäl tull minnä pujaga lapoloogi mano ja lappõ manopandmisõ iist rassõst rahha massa. Pääle tuud sai Juku jälki peris hüäste arru, kuimuudu kats kõrd kats käü.

Niimuudu elokõnõ juusksõ: õga õdak kai perre kompuutrist perrä, mitu lappi poig päävä joosul mano kasvat või kaot ja kuimuudu latsõ tervüs paistus. Mõni õdak oll sjoõ esäleimäle meeleperrä, a mõni õdak oll ka ikk tarõh ja jälki juusti tohtri mano.

Ja nii sjoõ om: kia sutt, tuut uma ajalappõ esi tüüd teten. A tõnõkõrd om inemisele vaia ajalappõ mano panda, sis mindas lapoloogi – tohtrõ mano. Tuu mõist perrä kaia ja süsteemi hooldust tetä. Inemine mass tohtrilõ kõvva rahha, ku taht lappõ mano osta.

Tark tege esi, rummal piät mõistust raha iist ostma. Lipp lipi pääl, lapp lapi pääl, rassõ raha iist tohtri käest.

Ell Juhani
Talliina Mustamäe gümnaasium, 4. klass
juhendaja Airi Tamm

luulõpreemiä

Õgal tsirgul uma laul

Kägo kuuk sääl mõtsatukah,
löivo lõõrtas taiva all.
Akna takah vana varõs
kraaksmah nii, õt maa om hall.

Kurõ põllal plagistasõ,
sisask laulu laksutas.
Vindi üteh tsiristäse,
tsura väläh vilistäse.

Nigu kuulda, õgal tsirgul
uma armas lauluviis.
Tsurasil suu pääl pilli,
näilgi uma miildüv viis.

Marten Sirendi
Miktämäe kuul, 6. klass
juhendaja Vello Jüriöö

7.–9. klass

I kotus

Andsak uni

Oll tösöpäävä õdak ja ma olli kistumalda väsünü. Märgoti, et lää täämbä varra magama. Nii teigi! Kui oli unnõ suiknu, naksõ kostma määndsitki helüsit. Helü lätsivä kõrrast kõvõmpas ja kõvõmpas. Tundusi ollõv nigu moodori mürrin. Läbi lärmi oll kuulda, kuis inemise rüüksevä: „Satas iist är!“

Tei silmä vallalõ ja näi hindä iih ütte miist. Tal oll pään kiiver, sälah kõllanõ vest ja jalah oranži pöksi. Miis üteli mullõ: „Nuurmiis, tan om ohtlik tukku.“ Tä avit mu pistü ja kõnõl edesi: „Vai-vai, sul om sälä pääl kiräh, et olõt harvesteri juht.“ Ma olli nigu puuga vasta pääd saanu. Kai hinnäst, kai tõisi. Kõik olliva rõvih nigu ma.

Miis üteli: „Kuku, su massin om sääl.“

„Mis massin?“ es saa ma arvo.

„Su harvester! Ponsse Scorpion King.“

Ta juhat mu kabiini ja üteli viil: „Edu sõs su tõieh ja tegemiisih!“

Istsõ kabiinih. Midägi tetä es mõista. Naksi veitseviisi pruuvma, kuis käpp, saag ja püürdmine käüse. Sai nigu selgest ja mõtli säälsama kotsõ pääl puid maaha võtta. Algust tei väikumbidõ puiõga, edesi lätsi suurõmbidõga.

Kõrraga käve hull pauk. Juusksõ kabiinist vällä ja mõtli, et õlivoolik om katski lännü. Es olõ, oll õnnõ mõra. Sõidi kruusatii pääle, et lähkümbält kaia. Pallo kaemist es olõki vajja: rehv oll katski ja velg nii kõvvõr ku kõvvõr. Kost kotsi päält, ma ei tiiä, aga kõrraga oll mu iih mõtsatõie juht ja üteli: „Olõ-õi hullu midägi, tan pidigi pallo sõaaigsit granaatõ olõma.“

Sõs tull imä ja aie minno üles. A ma üteli: „Nii nigu miis, nii ka unõnäo.“

Taavi Vegner

Vilustõ põhikuul, 9. klass

juhendaja Hedy Saar

II kotus

Kõgõ parõmb kingitüs

Mi sugulasõl om krossimootorras. Õgal vabal minodil käü tä tuuga sõitmah. Mu unistusõs sai kah hindäle peris uma krossiratas saia. Mullõ paksõ huvvi õdagidõ

Üsäpuutrist naid massinit uuri. Vaihtõpääll tull esä kah mano, ni kaimi ni arotimi ütekkuuh. Esä vei minno ja vanõmbat veljä krossivõistluisilõ. Mullõ miildü massinidõ helü ja kõik, mis naidõ võistlustõga üteh käve.

Suuv saia hindäle uma sõiduriist kasvi kõrrast suurõmbas. Suvõl naksi hoolõga rahha tiinmä: käve mõtsan mustikit ni kikkasiini korjamah ni möi maaha, aviti esäl tüü man kõkkõ tetä ni ka immä kodotsidõ töie man. Nä tugõsi minno tuu iist rahaga.

Mul lää-i kunagi meelest tuu augustikuu hummok, ku esä minno üles herät ja üteli, et läämi Rakverre. Tii sinnä oll pikk. Oodi suurõ põnovusõga, määne tuu krossikas, midä ollimi netist kaenu, periselt vällä näge.

Ku mi kohalõ jõudsõ, lasti mul proomisõit tetä. Kagoh tuu oll mullõ läbielämine! Tull vällä, et krossikas om õkva nigu mu jaost luudu. Esä pand mu teenit rahalõ kõvastõ umalt puult mano ni ostimi ratta är. Kodotiil kävemi viil poodist läbi, et osta mullõ krossisõidurõiva ni kaitsmõ. Nigu kodo saiõ, panni kõrraga vahtsõ rõiva sälgä ja lätsi sõitma. Tuu oll väega võimsa tunnõ, ku mul oll peris uma krossikas.

Taa om kõgõ parõmb kingitüs, mis ma seoniaoni saanu olõ. Üts mu unistus läts täüde.

Hendri Toobre

Verska gümnaasium, 7. klass

juhendaja Tiina Purik

III kotus

Kuis ma hinnäst tõpi vasta kaitsa

Külmetüse vasta avitasõ õks lämme tsäi, mesi, sinebivann ja kurslak. Noid tarkuisi tiid õga koolilats. Ku nuu kodotsõ vahõndi õi avida, sis tulõ perearstil laskõ mõni ruuh kirotä.

Parhilla om ilmah sääne tõbi, minkaga kiäki kokko puttu taha-õi, kutstas koroonast. Kuis kaitsa hinnäst tõbõ vasta, midä olõ-õi nätä ja midä võide hindä tiidmäldä edesi kanda?

Minevä aastaga märdsih kupatadi meid, koolilatsi, ütevooriga kodo opma. Mi õs tohi inämp kuuli minnä, muusigakoolist vai mõnõst kokkosaamisest kõnõlõmalda. Önnõst mi elä maal ja vällä värske õhu kätte sai õks minnä. Käve mõtsa all jalotamah. Ku kiäki vasta tull, sis käändse jäl tõõsõ raa pääle. Ku olõs süküs olnu, sis olõs õga kõrd kõrraligu seenesaagiga kodo tulnu.

Kooliello olõ-õs lihtsa. Arvutihe tull vahtsit programmõ mano laati ja oppajilõ ummi töid kiräga saata. Ülesandõ, midä oppaja andsõva, olli vaihtõpääll muidogi veiga lihtsa vai loomingulidsõ. Näpotüü tunnih saimõ ülesandõst mask ummõlda, õt olõsi hüä hinnast viirusõ iist kaitsa.

No om aastak pia müüdä lännü. Vaihtöpääl saimõ õks kuuli opma kah. Veebruar om käeh ja mi olõ jäl kodotsõl õppõl. Hüä om tarõh passi. Nüüd om kotoh ka lihtsamp oppi: kõik om jo tiidä, kuis koolitükke arvutih tetäs.

Tõbõ vasta om löütü vaksiin. Kunas koolilatsõ tuud saava, om viil tiidmälda. Tii õks tsäid ja jalavanni ja süü vitamiinõ, õt tervüst hoita. Käü väläh mütsü, salli ja villatsidõ kindidõga. Nii püsü terve ja hoia uma perre kah terve.

Priksi Leenu

Verska gümnaasium, 7. klass

juhendaja Maret Vabarna

luudusõjutu preemiä

Ma ja mõts

Ma kõnõlõ teile luu hinda ja mõtsa läbisaamisõst. Ma ja mõts...

Ma olõ väikukõsõst pääle mõtsaga väega häste läbi saanu. Ma käve sakõstõ uma pere vai lelle perega mõtsahn. Säält mu armastus mõtsa vasta tullgi. Nüüd, ku olõ vanõmb, om tuu kõüdüs viil tugõvambas lännü. Ei lää müüdä üttegi päivä, ku ma luudusõhn es käünü vai mõtsast es mõtõlnu. Egä kõrd, ku ma mõtsahn käü, saa pallo jõudu, väke ja energiat mano.

Mul om pini Xena, kellega piät ega päiv tegelemä. Mi lemmikkotus, kos jalutaman kävvü, om mõts. Pinil om sääl hää juuskõ ja mul om kah kinä.

Ku mul om halv tujo vai olõ segähüsehn, lää ma alati mõtsa ja mul om sääl hää olla. Mu miil puhastus. Mul om mõtsahn ka uma puu, kes om mullõ armsa. Tä lohutas minno ja võtt kõik mu kurbusõ är, ku vajja. Tuu puu om nii illos ja väega mu muudu. Mõtsahn om nii värski lõhn ja lahkõ vastavõtt.

Mõtsahn om alati hää olla. Ei olõ vahet, kas om paks lumi maahn vai lämmi ilm, satas vihma vai om sula. Alati om sääl hää.

Kleer Vodi

Haani kuul, 7. klass

juhendaja Kersti Leit

pümme ao jutu preemiä

Kodominék

Naksi ma ütél talveõdagul kodo poolõ astma. Kõndsõ ja kõndsõ. Välän oll peris külm ja maaha oll sadanu paks lumi. Kõrraga jäi mullõ mõtsa veereh silmä määnegi inemisekujo. Hiitü hirmsähe. Hariligult es liigu seo tii pääl inemiisi esiki massinidõga, kõnõlõmalda jalgsi. Jäi kaema ja pikäpääle naksiva silmä seletämä. Näi kuuskõ, mis oll ossõ pääle sadanu lumõ peräst täpsäle inemise muudu. Süä sai õkvalt rahu. Kõndsõ rõõmsa meelega edesi.

Mõnisada miitret edesi läts taivas mõtsa man valgõst. Sekundis. Vai kahõs. Mõtli, et olõ pääst peris ullis lännü. Kimmähe kujoti seod kõkkõ hindäle ette. Mõnõ ao peräst juhtusi seosama asi jälki. Kõik ufo ja värgi kävevä mu pääst läbi. Lõpus mõtli, et vast iks olliva massinatulõ. Vai iks midägi muud? Jäi saisma ja oodi, äkki juhtus viil midägi, a ei inämp. Panni hindäle kah nüüd kipõmpa käügi sisse ja uhasi kodo. Inne ku viil midägi andsakut juhtus. Piä olli kotoh ja elli umma ello edesi.

Vaihtõpääl tulõ seo õdak mulle siski miilde ja ma naka mõtlõma, mis tuu sääl iks olla võisõ. Vai ollivagi hirmul suurõ silmä...

Egä inämp säändseh olukorrah olla külh ei taha.

Ragnar Ilves

Vilustõ põhikuul, 9. klass

juhendaja Hedy Saar

nallajutu preemiä

Kardohka-suurmapudõr

Ütel talvõvaihõaol olli vanaimä man maal. Kai tagatarõh televiisorit, ku memme hõigas: „Villem, olõ hää poiskõnõ, kardohka-suurmapudõr podisõs pliidi pääl, hoia seol silma pääl. Ma lää käü naabrineti man, tuu muna är.“

Televiisorist tull kistumalda tõmbaja film, a tollõ kaeminõ jäigi mul katski. Lätsi küüki. Kõögih oll hää lämmi. Tuli praksõ pliidi all ja pudrupott podisi häste. Istsõ tulõ veereh ja kai potti. Kõgõ, ku vanaimä naabrinaasõga kokko saa, om näide jutul jakku.

Oll müüda lännü hulk aigu, ku memme küüki astsõ ja hiitüsi: „Villem, pojakõnõ, mis sa tiit? Tarõ kõik savvu täüs!“ Tä haardsõ kardohka-suurmapudru poti pliidi päält ja nõstsõ kaasõ üles. Nüüd kaimi jo üten potti. Pudõr oll hüdsimust... Ja kõrvõnu hais nakas nõnna.

„Mille sa pudrul är lasit kõrvõda,“ küsse vanaimä. Ma kai tedä suuril silmil. „Esi kässes mul ju putru kaia! Mis tuu hädä nüüd sõs om? Esi kässes silma pääl hoita!“

Kevin Vissel

Vilustõ põhikuul, 9. klass

juhendaja Hedy Saar

pikä jutu preemiä

Kõgõ parõmb kingitus

Kingitüisi tegemine om pikä aoluuga. Joba tuhandit aastit tagasi kinksevä kuninga ütstõösölõ tõistõ riiki sadamit ni maid. Nii suudõti är hoita kuningriike-vaihõliidsi sõtu ni sõlmi umavaihõl tugõvampi liitõ. Parhilladsõl aol tetäs kingitüisi uma teno näütämises hää tüü iist, ni ka armastusõ näütämises kellegi vasta. Kinke tetäs päämidselt inemiisi jaost tähtsil päivil, nigu omma sünnüpäiv, jõulu, kooli lõpõtaminõ, latsõ sündumine ja nii edesi.

Kindlahe om tähtsä, midä tõösölõ kingit. Tuu pääle mõtlõminõ võtt külh aigu, a tasus kuhjaga är. Kingitüst teteht piässi tiidmä, miä saajalõ võisi miildüdü vai midä tal kõgõ inämb vaia om. Kingitüs piässi olõma praktilinõ ni rõõmu pakma. Arvõsta tulõ, kas kingitüs lätt mehele, naasölõ, latsölõ, noorölõ vai vanalõ, miä timä huvi ni tegemise ommava. Väega mukav ni kindla pääle minek om kuväärih rahha kinki. Sõs inemine esi valis, miä tälle meelega perrä om.

Häie ja põnövidõ läbielamiisi kinkmine om kah üts viis tõösölõ hüädmiilt tetä. Inemise tundva nüüd kipõl aol mõnno ütstõösõga kuuh ao viitmisõst ni mälestüisi kogomisõst. Nii võigi kinki hüäle sõbralõ näütüses elämüskinkõkaardi, minkaga saa ütehkueh reisi, opitarõh, kontsõrdil, tiatrih, kinoh vai spaah kävvü, hääd süüki süvvä.

Üts viis om ka esi ummi kässiga mõni meisterdüs, suvõniir, mänguasi tetä, midägi esi küdsädä vai kasvõi luulõtus kirota. Vanasõnagi ütles, et esi tettü om hõste tettü. Ma olõ iks tennü inne tassahillokõsõ uurmistüüd kah, mis tõösölõ inemisele miildüs. Mõtlõ iks saaja pääle, kuluta umma aigu, näe vaiva ja olõ kõõ süämega asja man. Vaihõst pia viil mitmit kõrdi tüüga otsast alostama, et iks tulõmusõga rahulõ jäiä. Mõtlõ ka tuu pääle, kuis valmis asi ilosahe är pakki ja pidolidsõmbalt kätte anda.

Om sääne ütlemine, et kingitü hobõsõ suuhtõ ei kaia, a mõnikõrd iks juhtus, et kingitäs midägi, minkaga mõista-i edimädse huuga midägi pääle naada. Mu hindäga juhtu sääne lugu, et sai kuväärih uidomisõ pääsme, a ma pelgä vett ni mõista-i sukugi uido. Tennäsi siski – es taha kinkjät solvada. Klaarsõ tuu saisu nii, et löüdse pääsmele uvvõ umanigu, kiä tuu üle tõölidsõlt rõõmu tundsõ. Ma esi sai andmisrõõmu tunda.

Mu arvatõh olõ-i hüä mõtõ kinki tõõsõlõ lemmikeläjät. Elläi või tälle esiki miildüdü, a olõ-i tiidä, kas saaja om valmis võtma huult elävä hingekeese iist. Või ka olla, et timäl om allergiä.

Kingitüse tähendus olõ-i mu jaost sukugi materiaalnõ väärtüs, vaid seo, kinka käest seo om saadu ja milleperäst om tettü. Mi perreh om vällä kujonõnu uma kinkmise kõrd. Ku mi väiko latsõ ollimi, kingiti meile sõsaraga pallo mängoasju, millest mi tundsõmi rõõmu õnnõ lühkest aigu ni mis jäivä niisama saisma. Vanõmba otsusti, et edespiten saami kingitüisi katõl pääväl aastah: sünnüpääväl ni jõulõs. Õga perrelligõ mõtlõs uma soovi hõste läbi. Olõmi suuvnu jalgratast, mikroskoopi, telefoni, kulgurit – kõiki näid asju olõmi pruuknu pikkä aigu.

Mu kõgõ parõmb kingitus om esä vana basskitarr. Tuu oll timä jaos väiga armsa ja tähtsä. Ma kõõ käve timä pilli pruuvmah, kunis tä kinksegi pilli mullõ, ku lõpõti 7. klassi hüvvi hindidõga. Mullõ oll üllätüs, ku tä üteli, et om taa kitarriga esinenü inämbüsel ansambli Zetod kontsõrtõl. Mul ni papsil mõlõmbal lätsi silmä likõs, ku tä tuud muusigariista mullõ üle andsõ.

Ma arva, et kingitüs piätki olõma sääne, midä olõt suuvnu kõõst säänest kavva aigu ni saat tä inemiselt, kes mõist su tahtmist ni usaldas uma väärtüslidse asja sullõ. Seo hetk ni tundõ jäävä miilde elo lõpuni ni kingitüse kaeminõ tulõtas kõkkõ uuvõstõ miilde.

Kingitüse päämine mõtõ om kinkalõgi hüädmiilt tetä. Elo hindä kingitüse ommava pere ni sõbra, kiä huulva must.

Toni-Marten Riik
Verska gümnaasium, 8. klass
juhendaja Tiina Purik

10.–12. klass

I kotus

lkkõ vai naarda – inämb ei tiiäki

Mu elo edimädse aasta olliva ilosa,
Eestimaa häüttes ja linnu laulsõ,
muro oll rohilidsõmb ni taivas oll sinidsemb,
elon es mõista arvada, miä tulõman om...

Alostusõs naksi pääle murõ plannõdi peräst,
a sjoo murõ oll õnnõ nigu üteainsa
teismelidse ruutslasõ murõ ja ei kellegi muu.
Greta võisi vai mütsü är süvvä, ku kunagi
mõnigi timä idee umas võetas ja täüde viiäs...

Sõs tulliva valimisõ, mille pärast
kogo Eestimaa inämp-vähemp ütstõsõ vasta käändse.
Nii saie edimäidsis eestlâisis helme ja ratta,
tuu oll üts kurb aoviidüs kogo Eestile.
Helme linnelsiva ni puistsõva lakja kõkkõ, miä sülg suuhtõ tõie,
ratta a õnnõ poliirsõ helmit ja es lasõ näist vallalõ.
Pätsi käändsevã hinnãst esi ahon ümbre, ku näivã,
miã tan maa pääl sündümãn om ni midã tetãs taa
ilosa Eestimaa uhkusõ ja auga.

Edesi naksimi arotama, kedã kiãki armastada tohis,
eestlãse naksiva nigu nipsust kristlãisis:
abielo om õnnõ naasõ ja mehe asi – muu tulõ-i kõnõ alagi.
Sããlsaman lãts kisa valla sjoo perãst, kas naanõ tohis
vai tohe-i otsusta, miã timã kihãst saa vai saa-i,
sest säitsmekümneaastadsõ mehe tiidvã tuud jo kõgõ parõmbide...

Taa kõgõ kesken olõmi hãdãn vahtsõ maailma viirusõ –
Covid-ütsãtõistkümnege,
millen egãüts om meditsiinikooli lõpõtanust targõmb,
egãüts tiid, et maski ommava saatanast ni vaksiinin omma kiibi,
tõsõ ommava ullikõse, kiã tahtva umma tervüst rikku,
selle et sjoo viirus, mille pia saa külge egã eestlane,
om jo õnnõ vãlla mõtõldu...

Egã hummok herãnedeh mõtlõit edimãlt,
miã tããmbãne päiv sõs hindãga üten saa tuvva,
midã nuu poliitigu tennü omma: ega kiãki pistist olõ-i võtnu
vai kommentiirnu mõnõ maailma naispoliitigu undrugu pikkust,
tiia-i, kas tuu uus viirusõtüvi om joba Eestin vai viil olõ-i,
kas kuul üldse om koolin vai koton,
kas ma elã Eestin vai koskil Ameeriga ulmõfilmin,
kos järgmãne samm ommava ufo vai maailmalõpp...

Taa elokõnõ olõ-i kerge, a iks kergemb ku sõaaol,
pallõ ommava joba ütelnü, et tuu, mis parhilla sündümãn om,
om mi põlvkunna sõda, selle et ütski põlvkund saa-i ilma sõata.
A nigu meri kõrd kuldsõ sõna randa uhtsõ, sõs –
sais om sitt, a tuu om mi tulõvigu vãetis...

Melany-Regle Langus
Vahtsõliina gümnaasium, 12. klass
juhendaja Tiia Allas

II kotus **Veskilkäük**

Ütel õdagul kõnõlimi esä Andrõssõga tima latsõpõlvõst. Tä kõnõl, kuis Nõvvukogodõ aigu veskil käüti ja ma pansõ sjollõ jutu kirja.

Aastit 50 tagasi, ku viil piä egah taloh eläjit peeti ja veidü terävilja kasvatõdi, oll vajja ka eläjile söögis jahhu jahvada. Tuulaiga tüütivä viil Piusa pääl vesiveski. Ku esä väikene oll, pansõ tä koti suvõl vankri pääle, talvõl rii pääle, hopõn ette, istsõ esi kotikuurma otsa, tä esä (mu vanaesa) andsõ uhja kätte ja nii naati veski poolõ astma. Sinnä oll maad 4–5 km.

Kõgõ rohkõmp pelläs esä mäealost: vankri vai regi võidsõ hobõsõlõ kunti juuskõ. Tuu vasta pidi olõma hobõsõl pääl lintsi ja kõtualotsõ rihm. Ku oll, sis panti ka sedelg sälgä. Vanõmba hobõsõ mõistsõva õks esi mäe alla minneh tagasi hoita, noorõmbil pidi uhju kõvastõ trammih hoitma.

Vanaesäl õks oll jo möldrega kokko kõnõld järekörd. A tihti pidi ka uutma, kunas noil, kiä varrama olli tulnu, rügä är jahvatõdi. Vanaesä sõitsõ tsikliga tuus aos veski mano ja kandsõ koti veskikotta. Sääl tõmmas möldre plokiga koti kolmanda kõrra pääle. Sääl oll suur kolo, kohe vili valõti. Tõnõ kolo oll leeväjahu jaos. Vili juhiti kruuvmassinahe, et prahist är puhasta. Säält läts vili edesi kivvest läbi ja toro kaudu kotti. A tuu toro nimme esä Andrõs inämp ei mäletä.

Leeväjahu panti õks eräle kottõ sisse. Möldre hõigas tõsõ kõrra päält, määne vili kollo valla. Mõnikõrd möldre pahand, ku esä läts kolost kavvõlõ uudistama, et saa-i õigõs aos vilja kollo. Veskikivve ei tohi tühält kokko laskõ, nührütäd kivipaari är! Kivve tsagaminõ om jäl suur tüü. Ku jahu kottõ seeh ja vankri vai rii pääle pantu, sis sai nakata kodo lonkma, sis olõ-õs inämp kohegi kipõt.

Ku esä suurõmbas kasvi ja rõnnussõ jõudsõ esi kinni tõmmada, tull täl hindäl hopõn vankri vai rii ette panda ja viljakoti kuurmahe kanda. Kottõ mahtu vankrihe tükkü kümme. Kotti mahtu kaaru alla 50, rükä üle 50 kilo. Oll viil vanno suuri umakoetust rõivast kottõ, kohe mahtu 6 puuda vilja. Nuu olli tuustaost, ku möldrele masminõ käve koti tükü perrä. Väiku kuurmaga olõ-õs mõtõt nii kavvõlõ minnä!

Latsõn oll huvitav, ku kotost vällä sai, ja viil hobõsõga. Piirimäest alla minneh oll kinä vaadõ Piusa orolõ, telefonitratõ pääl istsõva ilosa helesinidse linnu – siniraa. A määndsegi ilmaga traadi undsiva.

Nüüd omma põllu võssu kasunu, telefoniliini kaonu, siniraag ka mi luudusõst lännü, möldre tõispuolsusõh, veski lagonõsõ, tammi omma europrojektega är lammutadu, olõ-i kalakõisil koskil olla. Illos oll kaia silla päält väikeisi kalakõisi, lepämaimõ. Nüüd oma lepämaimu jõõst kaonu.

Ku esä Andrõs sovhoosih tüüle nakas, olõ-õs täl aigu veskil kävvü, ka kannatust olõ-õs. Sis tei tä esi hindäle kodo käsikivvest serbikivi-veski. Tuu om parhillagi tüükõrrah.

Sääne sai üts latsõpõlvõ miildetulõtaminõ. Kõik säändse luu tulõs üles kirola, kooni kiä viil mäletäs ja kõnõlda mõist. Latsõ, kõnõlgõ ummi essi ja immi, vanaessi ja vanaimmiga!

Hanna-Liina Kunnus
Vahtsõliina gümnaasium, 12. klass
juhendaja Tiia Allas

III kotus

Kõgõ parõmb kingitüs

Kõgõ parõmb kingitüs
om sino armastus,
sino armsa kallistus
ja sino meelütüs.

Häämäldä naaratus
kõgõ ilosamban talvõõdagun.
Sino hell hellütüs –
kõgõ suurõmb unistus.

Miildejääv käepututus –
sjoo hõlahus.
Sõnolda võtt –
kõgõ parõmb kingitüs.

Karmen Kauss

Vahtsõliina gümnaasium, 12. klass
juhendaja Tiia Allas

nallajutu preemiä

Elost hindäst

Oll üts lämme keväjäne õdak üten Võromaa perren. Peretütrikulõ oll küllä tulnu kooliveli, kes pääliinan rüperaalõ siseello opsõ. Pereesä pruuksõ tüütegemises ja Molovihu vahtmisõs Ubina-raali.

Tä tahtsõ ummi tiidmisi tävvendä ja targas saia ning küsse pääliina nuurherrält: „Mis miis sa olt, kas Maci-miis?“

Nuurherrä jäi veitüs aos vakka, mõtõl, sis üteli: „Ei ole, ma olen rohkem Hessi-mees.“ (võro keelen: olõ-õi, ma olõ iks inämb Hessi-miis)

Üts kõnõl aiast, tõnõ aiamulgust. Peremiis mõtõl Ubina-raali, nuurherra pääliina burksiputkat ja uma kõgõ armsambat burksi.

Hanno-Laur Kunnus

Vahtsõliina gümnaasium, 12. klass

juhendaja Tiia Allas